

DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR ENVIRONMENTU

ENVIRONMENT STUDIO

FERDINAND

FERDINAND

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BACHELOR THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Jiří Elíša SLOVÁK

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

doc. MgA. Barbora KLÍMOVÁ, ArtD.

BRNO 2019

OBSAH:

Inspirační zdroje	5
Zdůvodnění volby daného zadání	6
Cíl práce	7
Popis práce	7
Praktický přínos	8
Zdůvodnění volby výrazových prostředků	8
Zasazení díla do relevantních souvislostí v oblasti umělecké praxe.....	9
Porovnání dosavadního řešení příbuzné problematiky	9
Naznačení možností či podnětů pro další práci	10
Zhodnocení dosažených výsledků.....	10
Dokumentace performance 15.5.....	11

TEXTOVÁ ČÁST

s. 5 – 10

OBRAZOVÁ ČÁST

s. 11 – 15

TEXTOVÁ ČÁST

Anotace

Ferdinand je fiktivní postava s autorskými prvky. Ožívá v různých tvůrčích procesech, v tomto případě v průběhu rapové performance. Toto vystoupení se skládá ze sedmi krátkých písní vzniklých ve spolupráci s Jiřím Suchánkem, autorem instrumentální zvukové části.

K postavě Ferdinanda zaujímám podobný vztah jako J. A. Komenský ke svému poutníkovi v díle Labyrintu světa a ráji srdce. Zaobírám se zde lidskou potřebou najít uspokojení a plnost života v seberealizaci člověka. Ferdinand tak interpretuje lidské touhy a zároveň zprostředkovává pocity marnosti plynoucí z nich. Performativní útržky nabízí kód, jak číst a vzájemně prožívat jeho osud. Vytržením těchto projevů z kontextu prozaičnosti, dochází k hlubšímu souznění nebo dokonce podlehnutí Ferdinandovi sugesci.

Inspirační zdroje

Otázka smyslu života je tématem velice širokým, a je jen málo autorů, kteří v minulosti tuto neznámou svým dílem alespoň částečně obsáhli. Jan Ámos Komenský se oddává tomuto tématu v momentě, kdy ztrácí téměř vše. Píše se rok 1620 politická situace Čech a Moravy se radikálně mění. Intelektuální vliv Komenského na společnost je trnem v oku nové nábožensko-politické elitě, a tak zapalují jeho knihovnu. Při této ideologické čistce přichází zároveň o své nejbližší – ženu a děti, kteří společně s jeho poznatky uhořeli. V tomto stavu hluboké agónie se ukrývá na panství Karla st. ze Žerotína a začíná psát svůj Labyrint světa a ráj srdce. Není náhodou, že tomuto dílu předcházely tak tragické události. Hluboká ztráta jej ještě více podnítila se tázat po smyslu života, nezávislému na okolních událostech, věcech a lidech. V knize se pak Komenský v podobě poutníka proplétá světem, který ho různě vábí, až se nakonec setkává s Kristem, díky kterému objevuje ráj ve svém srdci.

„..., pokud mám po všech marnostech světa padnout za podíl těmto temnotám a hrůzám! Ach, Bože, Bože, Bože! Bože, jestliže nějaký jsi, smiluj se nade mnou bídým!“ (zoufalý Poutník ... Přistupuje k němu Kristus. ... „Synu, já bydlím na dvou místech: v nebi ve své slávě a na zemi ve zkroušeném srdci...“ (Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21. století)

Podobný narativ můžeme spatřovat v strohé ale výstižné knize Kohelet, psanou židovským králem Šalamounem, žijícím v době 1011–931před Kristem. Jsou zde zachyceny jeho myšlenky, když se jako člověk „syť let“ ohlíží a hodnotí svoji pouť pod sluncem.

Nač padlo mé oko, nic jsem si neodepřel, žádné radosti jsem se nevyhnul. Všechno to pachtění mi přinášelo radost – jedinou odměnu za všechno pachtění.

Pak jsem se ohlédl na všechno své počínání, na všechno pachtění, jímž jsem se zabýval: Hle, vše je marnost a honba za větrem! Není nic smysluplného pod sluncem! (Kohelet 2:10-11)

Zákonitost marnosti spojená s existencí se stala ve 20. století natolik všudypřítomná, že zadala podnět pro vznik celosvětového uměleckého směru v tomto duchu. Výkvětem české existenční literatury byly práce Milana Kundery. Jeho ikonické dílo, Směšné lásky, zkoumá sexuální popudlivost, která smýká lidskou vůlí ze strany na stranu. Nepříjemným odérem po těchto sexuálních aktech bývá uzavření scény bez závěru, jako by tyto situace nepotřebovaly ani dovětek. Svědomí je samo schopno vytušit nevyřčenou marnost.

Ambivalence prožitku smyslnosti a pocitu zmaru je u autorů zabývajících se tímto tématem příznačná. Touha po životě vede k většímu a většímu ukájení. Po dovršení tužeb, které generují mysl hledajícího, však následuje pocit marnosti. Tuto zákonitost můžeme pozorovat i u fyziologických procesů v těle, nejzřetelněji při pozorování maniodepresivních stavů. Mozek nemocného v určitých momentech vyplavuje nadměrné množství hormonů, převážně dopamin a serotonin. Jedinec prožívá velice pozitivní emotivní stavy, pak však následuje propad. Lékařskou pomocí je podávání léků, které utlumují celkovou aktivitu mozku, čímž dochází ke kompresi. Jedinec tak neprožívá entuziasmus či depresi, ale prožívá otupělost, která ho přibližuje k normalizovanému prožívání. Tato otupělost se například stává ústředním tématem povídek Středověk od Jana Balabána. Hlavní postavy se zde nacházejí za pomyslnou čarou vitálního věku a jsou nuceny se točit v zaběhlých ubíjejících stereotypech, ze kterých vyčnívají pouze jejich nikým neslyšené myšlenkové pochody. Podobných poloh lidských osudů prožívajících uvěznění v marnivosti života je v literárních předlohách bezpočet, a nejspíš by nebyly v takovém množství, kdyby se u čtenářů nesetkaly s trpkým souzněním.

Zdůvodnění volby daného zadání

Tématu marnosti a životního naplnění jsem se různými způsoby věnoval již od začátku svého studia. Zpětně vidím, že jsem tím řešil a uzavíral své osobní prožitky, které se promítaly v mé práci. Jako mladistvý jsem záměrně začal překračovat hranice dané přirozenými i společenskými autoritami a začal žít spontánní nahnutý život, který byl též příznačný pro výše zmiňovanou ambivalenci. Prožívání nadměrné svobody, která se v extrémních případech

projevovala vandalstvím, šikanou, gamblerstvím nebo sexuální obscénností. Potom následoval bytostný pocit marnosti ze života. I když je Ferdinand osvobozen od chronologických etap mého života, přesto jsou v něm určité prvky. Vnímám, že prožitky minulosti mě popouzejí k expresi – ta pak utváří koncepčnost lyriky, a tak i formu výsledných písní a jejich prezentace.

Cíl práce

Zrcadlení morálních hodnot v moderním umění často nabralo patetické konotace. Komenský používá pojem svět jako zobecnění sociálních sil, které tvarují jedince přicházejícího na svět. V úvodu knihy postavy *Všudybud* a *Mámil* poutníka dovedou na vyvýšené místo, odkud se na svět v podobě malého ostrůvku dovedou podrobně podívat a uvědomit si, jaké je to lákavé místo pro život. Základní příběhový prvek tohoto díla spočívá v tom, že si poutník nasazuje *brýle mámení* křivě na nos a zpoza nich tak vidí opravdovou skutečnost všeho, co se mu prezentuje jako dobré. Dále bloudí tímto místem a nikde se mu nedostává spokojenosti. Díky tomu pak čtenářům poskytuje obrazně a kategoricky všechny pracovní profese, disciplíny, a vůbec všechnu činnost, kterou se tehdejší člověk zabýval.

Ferdinand neprochází prostorovým labyrintem, ale spíš indukuje Komenského obrazotvornost labyrintu do vnitřních procesů jedince. Sebestřednost posvěcenou mesiášským komplexem. Touhu proniknout do mlhavosti reality a tajemství existence. Hromadění poznání. Přijetí šílenství duše jako další oblasti pro bádání. Libování si v marnosti, jako jediné možnosti nalezení útěchy. Překrucování. Post-pravda. Říká se, že pýcha je slepá a uvědomění bolí. Ferdinandova cesta končí neochotou vsugerovat si něco, co je v rozporu s jeho cítěním. Uvěřil pocitu, že je něco špatně. Následný krok je rezignace, a to bolí. Postupem času to však přinese zvláštní pokoj do srdce. Pokoření vede k pokoře, a s ní se pak hned lépe žije.

Popis práce

Motto pro objevování lidských možností se nachází v humanistickém výroku Protagorase: „Člověk měrou všech věcí“. Je úsměvné, že ona míra věcí se momentálně nachází právě za hranicí internetu a pokřivených sociálních vazeb vzniklých za pomoci těchto sítí. Úvodním videem, vytvořeným v umělém 3D prostředí, jsem re-interpretoval základní pohnutku pro lidské hledání plnosti života. Postava nacházející se uprostřed objektu (logo Total Quotient) se otáčí kolem své vlastní osy. Totální kvocient, neboli naprostá míra, přesahuje všechny míry měřící člověka a stává se tak značkou pro plnost bytí.

V průběhu performance se promítá přítomná situace na zeď místnosti. Tento stream probíhá z osobního počítače umístěného na Ferdinandově pracovním stole. Po zasednutí za tento stůl se ocitá zády k publiku, čímž jsem vytvářel pomyslnou sociální izolaci, která je pro změnu

narušována promítáním obličeje ve zvětšené podobě na zeď. V průběhu performance pomocí různých prostředků Ferdinand znovu objevuje přímé komunikační vazby, až do nepřiměřeného narušování osobního prostoru pozorovatelů. Kompozice s živě promítaným videem tak pomáhá vytvářet tenzi mezi izolací a nepřiměřené sdílnosti intimních myšlenek.

Praktický přínos

Ferdinandův příběh je poučný. Hlavní hodnotou jeho vystoupení by mělo být poskytnutí zrcadla sebe sama. Je podivuhodné, jak se mladí lidé ve školním prostředí otevírají diskuzi, která je podmíněná externími lektory na témata odkrývající ožehavé oblasti společenského života jako je sex, drogy, závislosti, šikana. Najednou se od nich neočekává aktivita vedoucí ke schopnosti se úspěšně společensky zařadit. I když jsou mladí lidé těmito přednášky velmi dotknutí, je pro ně velmi obtížné po příchodu do jejich vlastního prostředí aplikovat tyto dobře míněné rady. Potřebují další podpůrné prostředky stimulující k přemýšlení nad hodnotou jejich vlastního života. Proto si přeji, aby Ferdinand byl kulturní silou – aby jeho příběh oslovoval a inspiroval, ale i konfrontoval.

Zdůvodnění volby výrazových prostředků

V mých představách jsem od samotného počátku pracoval se specifičností místa. Pro vzdálenost Ferdinandovy postavy vůči našemu světu jsem jej chtěl zprvu umístit pouze do mediálního světa, kde by jeho existence byla mlhavá. Byl by z části rapper, z části podivný youtuber. Při hledání polohy jeho prezentace se mi otevřela další dosud nepromyšlená možnost, a to živá performance. Mé obavy, že výrazové prostředky práce by mohly sklouznout k typickému rapovému klišé, se vytratily po prvních performativních pokusech. V jejím průběhu jsem zapojil live kameru z mého osobního počítače, který promítal přenos živé akce na zeď místnosti. Toto pomezí mezi světem a ne-světem (světem v našich sociálních zkreslených představách) byl přesně ten kýžený efekt, který jsem si sliboval od umístění Ferdinanda do pozice youtubera. Řešení, které se mi tímto naskytlo, považuji za přirozenější – bez zbytečná estetická režie znatelná na pozadí inscenovaných videí.

Značka Total Quotient mimo jiné paroduje vědecká měřítka hodnotící lidskou individualitu v oblastech, jako je inteligenční nebo emocionální kvocient či kreativita. Upozorňuje tak na nemožnost zcela kategorizovat hodnoty nacházející se v člověku – tím nabízí i spirituální interpretaci. Přišlo mi vhodné prezentovat tento koncept právě ve virtuálním prostoru, kde každý bod figury je zároveň vektorem. Figura se v tomto zjevně umělém prostředí točí kolem své vlastní osy, kolem bodu svého vlastního zájmu.

Zasazení díla do relevantních souvislostí v oblasti umělecké praxe

Jedna z nejzákladnějších charakteristik výtvarného umění je překračování sama sebe, a tak v mnohém předznamenávat i společenský vývoj. Tato funkce je mezi ostatními uměleckými disciplínami natolik specifická, že umožňuje věnovat se v rámci sebe sama i oblastem zdánlivě s ní nesouvisejícími. Spojitost mezi hudbou a výtvarnými prvky je nejzřetelnější při vzniku abstraktního umění, kdy se vizuální interpretace nejčastěji snažily zachytit rytmus. Bezesporu tyto participace posunuly vnímání výtvarného umění jako takového do dalších netušených rovin. Po uvědomění si otevřeného výzkumného pole začali umělci vstupovat do oblastí jako jsou vědecké disciplíny, společenské problémy anebo také zájem člověka o sebe sama. Jako třeba projekt zpochybňující mužskou integritu *Rose Selavy*. Marcel Duchamp tak předznačil oblast v umění, která se zdá být nevyčerpatelná – hru se strukturami lidské identity. Umělci v jistém ohledu byli a jsou proroci doby. Zájem o variabilitu lidské identity jako takové se nejzjevněji ostal do společnosti v podobě genderového popírání a silné představivosti neboli víry daného subjektu ve vlastní konstrukt totožnosti. Silná představivost o vlastním poslání je rovněž základní atribut pro vznik Ferdinandova příběhu. Je také neviditelnou silou, která přetváří jeho osobnost před očima zúčastněných.

Porovnání dosavadního řešení příbuzné problematiky

Přestože Ferdinandova předloha je v poutníkoví putujícím z labyrintu o ráje srdce, nijak zvlášť jsem při zpracování své postavy nelpěl na formě pojaté J. A. Komenským. Jeho médiiem byly obrazy vtištěné slovem do rozjímající představivosti čtenáře. Tematická šíře těchto výjevů se snažila dotýkat veškerých oblastí spojených s lidským životem. Při tvorbě Ferdinanda jsem tedy v sobě nechal působit původní prožitky spojené s touto knihou a po formální stránce jsem hledal současnější prostředky. Se spojením hudebních prvků a performativních počinů výtvarných umělců jsem se potkal již v ateliéru Václava Stratila. Ve své práci očišťuje slova na základní dětské formulace a různými způsoby proklamuje, aniž by opustil své téma, již jednou otevřené svými foto-performancemi. Jeho zájem bytostnosti a sugesce ve vztahu k sobě i k okolí jej přivedl od psaných prohlášení v podobě životopisu a psaných obrazů až k proklamacím zhudebněným. V jeho country-noise, jak nazývá svůj hudební žánr, nejfrekventovanějším větným podmětem je on sám ve vztahu k okolí. Ve své práci rovněž používám potenciál slova pro spojení odlišných uměleckých disciplín, jako je hudba a vizuální umění.

Je zřejmé, že se v poslední době na hudební scénu dostává čím dál víc uskupení s dominantní vizuální složkou a zároveň pracující s tématem lidské identity. V konceptu takových prací je znatelný určitý obskurní humor. Ve světovém měřítku mohu zmínit konceptuálního rappera

Tommyho Cashe, ruské rave uskupení Little Big nebo decentnější americko-kanadské zastoupení Duck Sauce. V Česku se jedná například o pedagogického učitele Ventolína, ale především o horror-core rappera Řezníka. Společným jmenovatelem těchto hudebních tendencí je vyprázdněnost slov, rituální opakování nebo jejich ohnutí v duchu tematické inscenace. Ferdinand vůči těmto uskupením nefunguje jako pouhá estetická satira. Jeho performance přináší možné zvraty na cestě, kterou s již vytvořenou značkou výše zmíněných producentů nemůžeme očekávat. Vůči takové tvorbě jsem se snažil odlišit literárností v hudbě, kterou lze vidět v uskupení WWW. Jeden z hlavních prvků jejich textu je absurdnost v obrazotvornosti. Tyto lyrické prvky také můžeme pozorovat v Labyrintu světa. Síla těchto formulací spočívá v jejich jednoduchosti a hlubokém jinotaji, který na sebe v případě WWW nabaluje i silnou expresi při recitaci/rapu.

Většina zmíněných umělců si více či méně drží v osobní úrovni distanci vůči svému vytvořenému alter egu a zaštiťují tyto „existence“ intelektuálním post-faktickým bádáním. Otevírají se tak dávným mystickým praktikám, které se stávají alespoň částečnou odpovědí na hlubinné volání lidské duše. Zkoumají tak množství lidských identit, téměř až na okraj morální vypatlanosti, čímž zároveň (ne)narážejí na samotnou podstatu morální (ne)existence.

Naznačení možností či podnětů pro další práci

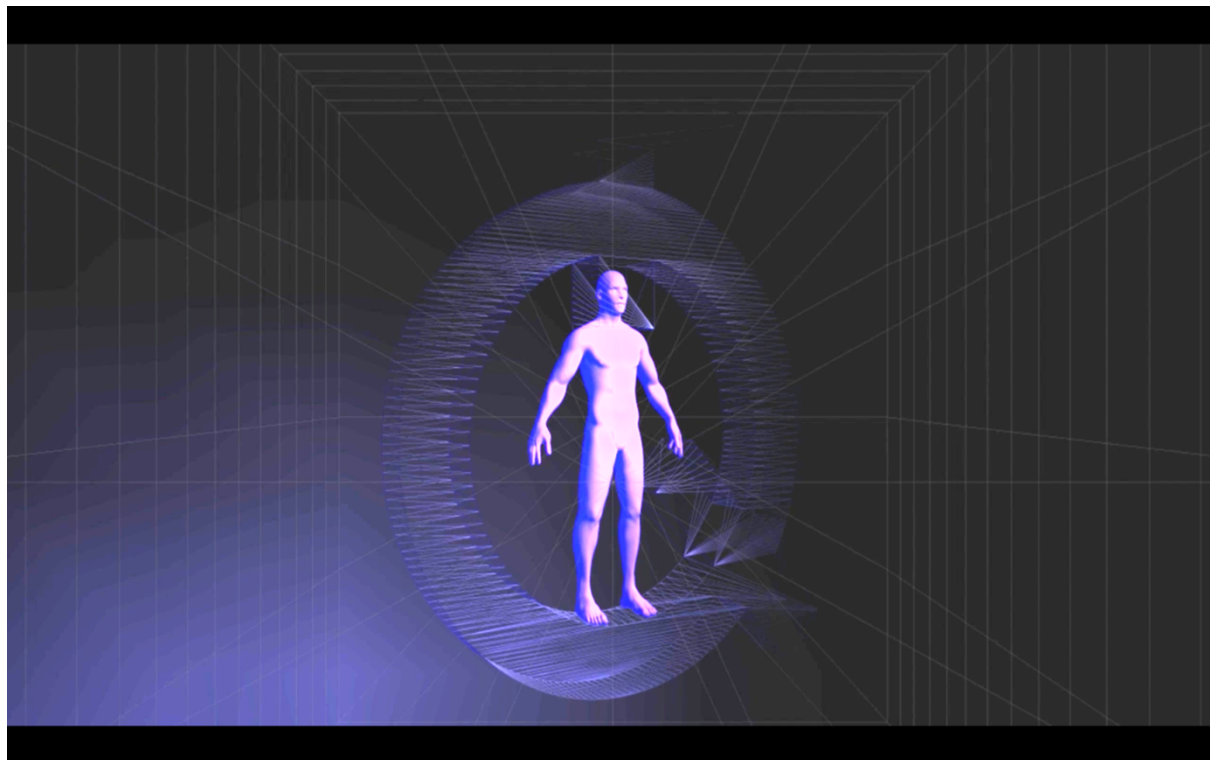
Postava Ferdinanda přímo vybízela k různým zpracováním a v průběhu roku jsem čelil řadě dilemat, kterou cestou se vydat. Performance se zdála být pro vystihnutí primárního záměru nejefektivnější, i když jsem byl dlouho přikloněný dělat spíše videoklipy. Skladba textu a hudby nebyla prvoplánově nahozená, ale naopak byla tvořena se smyslem pro detaily, které ovšem pozorovatel performance nemusí zpozorovat. Proto jsem rozhodnut písně obsažené v performanci studiově nahrát, případně je zpracovat jako hudební videoklipy.

Zhodnocení dosažených výsledků

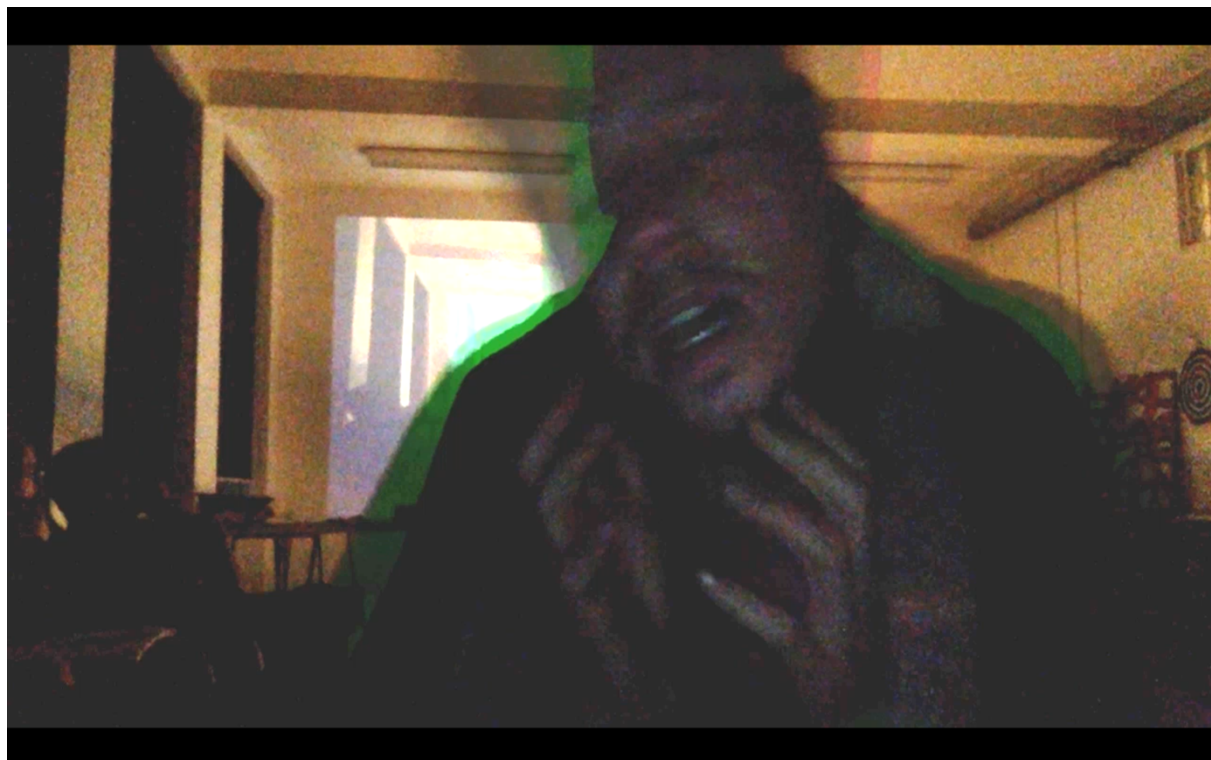
Složil písně a vložil do nich to, co jsem chtěl vyjádřit, pro mě nebylo samozřejmým úkolem. Hledal jsem cestu mezi inovativní tvorbou a něčím, co by si mohlo najít cestu i k širšímu obecenstvu. Pokud možno bez kompromisu, aby kvalita neutrpěla. Nakolik jsem dostal svým vytyčeným cílům, budou muset ohodnotit právě posluchači. Hudba vždy fungovala a měla by fungovat se zpětnou vazbou obecenstva. Nemíním hudbu tvořit z důvodu, abych došel uznání – spíše skrze ni hledám komunikační kanály k lidem.

OBRAZOVÁ ČÁST

Dokumentace performance 15.5

Dokumentace performance 15.5. Úvodní video

Dokumentace performance 15.5.– Úvodní rap: Ferdinand

Dokumentace performance 15.5. – 2. píseň

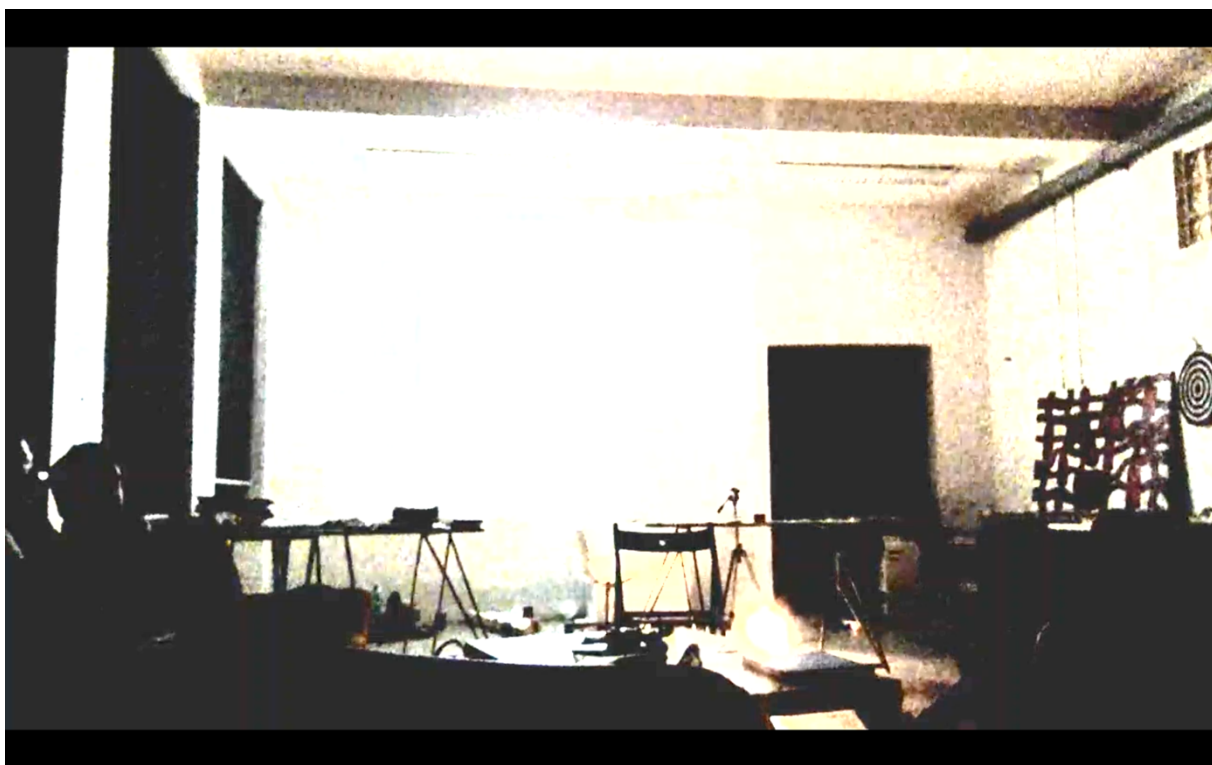
Dokumentace performance 15.5. – Skitch - Bláznoství

Dokumentace performance 15.5. – 3 píseň

Dokumentace performance 15.5. – 4. píseň

Dokumentace performance 15.5. – Závěrečný recitál: Zpověď

Dokumentace performance 15.5. – Závěrečný recitál: Zpověď (druhá kamera)